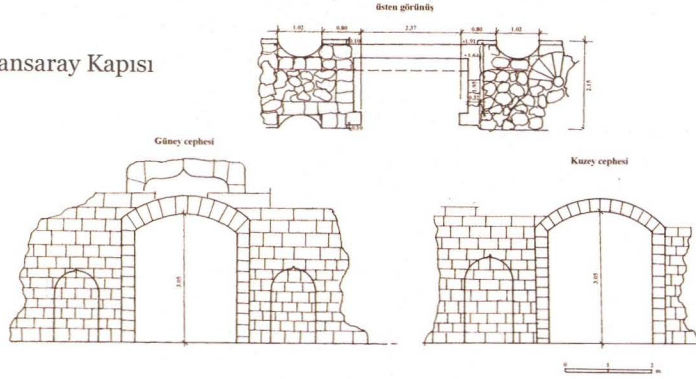
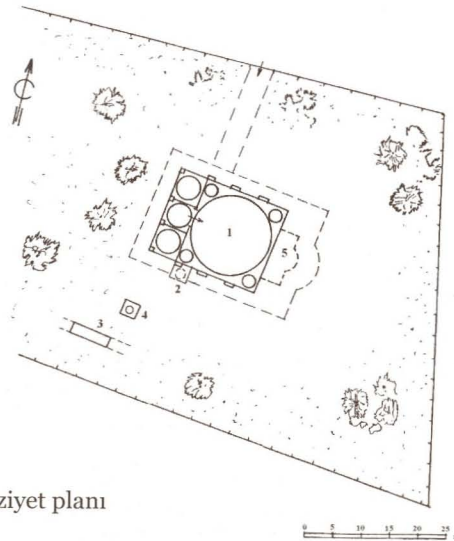

rayın, Harmanlı'dakinden mimarî hususiyet bakımından bir hayli değişik olduğunu söyleyebiliriz. Kervansarayın sağ kalan giriş kısmından birkaç süsleme unsurunu, XIII. yüzyıl Anadolu kervansaraylarındaki bazı benzer unsurlarla mukayese edebiliriz. Bu da, mimarî örneklerin muayyen coğrafi ortamın icaplarına uygun olarak bir yerden bir başka yere intikalini açıkça göstermektedir.⁸⁰

Çizim 4. Uzuncovo Kervansaray Kapısı

1. Cami
2. Minarenin kaidesi
3. Kervansaray kapısı
4. Su kuyusu
5. Altar

Çizim 5. Uzuncovo külliyesi vaziyet planı

⁸⁰ Erdman, K. Das anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts. Erster Teil. Berlin, 1961.

Popovitza (Papazlı)

Popovitza köyü, Sofya yolunda, Plovdiv'ten 30 kilometre uzaklıkta bulunuyor. Karınabad (bugünkü Karnobat), İslimiye (yahut Sliven) ve Yenice-i Zağra'dan (Nova Zagora) geçen Sağ Kol'dan sapan yolun Orta Kol ile bağlantı noktası buradadır. Ayrıca Popovitza, İstanimaka'dan (bugünkü Asenovgrad) Ege'ye Çaya nehri boyunca geçen Orta Kol'un devamında bulunuyor. Ulaşım bakımından büyük öneminden dolayı, XVI. yüzyılda burada menzil kurulup inşaa faaliyetleri artmıştır. Maalesef, bugün elimizde sadece zarar görmüş tek bir kitabe kalmıştır. Kitabe, Popovitza kilise avlusundan Asenovgrad'a getirilip oradaki müzenin teşhir nümunelerinden biri olmuştur. Yazılar, 135 santimetre uzunluğunda, 60.5 santimetre genişliğinde ve 10 santimetre kalınlığında bir mermer levhaya, dört yatay satır şeklinde oyulmuştur. İlk üç satır dört kısma, son satır ise ikiye bölünmüştür. Kısımlar aynı büyüklükte olup 32 santimetre uzunluğunda ve 13 santimetre genişliğindedir. Yazının sağ tarafı silinmiştir. Birinci ve ikinci satırların ilk iki kısımlarında, üçüncü satırın ise üçüncü kısmında yazılar hasara uğramıştır. Levhanın, kilise avlusunun taş döşemesinde kullanılmış olduğu, yazıların silinme tarzından bellidir. Üzerindeki metin şöyledir:

Resim 5. Mehmed Kethüda Kervansarayı İnşaa Kitabesi

[1a] Sadr-ı a'zam Köprili

[1b] ... ile hemnam-ı mahbub-ı huda

- [1c] Kethudası kasd-ı hayrat eyleyüb
 [1d] Eyledi bir böyle 'ali han bina
 [2a] Hem getürdi böyle bir ab-ı hayat(?)
 [2b] Kim ... ..çeşme ... ser-i tufan(?)
 [2c] buldı bu çeşme ile hanı iştihar
 [2d] Vire hak ücrin ana dune ceza
 [3a] Ve o mer konub ku ... ehl...ser (?)
 [3b] İde ana hulusile du'a
 [3c] Ey mizakı [!] çün tamam oldu bu han
 [3d] bir güzide şa'ir -i şirin
 [4b] didi bi mecc-i tefekkür tarihin
 [4c] Yaptı bu hanı Muhammed Kethüda
 Sene 1070 (1659-1660)⁸¹

Kitabe, bugün var olmayan kervansaray ile bir çeşme inşa edilmesi hakkında bilgi vermektedir.

Popovitz'a'dan gelen bir kitabeden daha bahsedeceğiz. Eskiden mahfolmuş kitabe levhasının sadece bir kısmı, yine Asenovgrad müzesinde bulunmaktadır. Levhanın sağ parçasında tarih ve kimin tarafından yaptırıldığı okunabiliyor. Yazıya göre Papazlı'da Sadrazam Köprülü'nün Kethüdası tarafından bir cami inşa ettirilmiştir. Bu metin şöyledir:⁸²

Cami ül hayr-i Muhammed Kethüda.

Sene 1072 (1661-1662)

Elimize geçen bu iki kitabeye göre iki yıl içinde çeşme ve camiden ibaret bir külliye inşa edilmiştir ki bu, Orta Kol üzerinden geçen seyyahların da dikkatini çeker. Paul Taferner, 1666'da Papazlı'dan geçerken, aynı yıl rahmetli olan sadrazamın babası tarafından, oğlunun adı anılsın diye cami ve kervansaray inşa ettirildiğini zikr etmekte.⁸³ Evliya Çelebi de Menzil-i Kariye-i Papazlı binalarını tasvir etmekte. Bildirdiğine göre, köyde 300 kiremitli ev, bir cami, yedi dükkan ve Gürcü Mehmet Paşa'nın ihsam üzere yapılmış azim bir ker-

vansaray vardır. Köy ahalisinin, ormanın korunmasıyla vazifelendirilmiş resimden muaf Bulgarlar olduğunu belirtmektedir.⁸⁴

Tabii ki, adı kitabelerde Muhammed Kethüda, Papazlı vakfiyesinde ise Mehmet Paşa olarak geçen zatın fikir ve amaçlarına araştırmamızda önem verildi. Evliya Çelebi, ihsan eden Mehmet Paşa'nın lakabını da Gürcü olarak belirtmekte. 1627 ile vefat yılı olan 1666 arasında imparatorluğun vilayet idaresinde yüksek makamlarda bulunan Gürcü Mehmet Paşa söz konusudur. Şam, Diyarbakır, Erzurum ve Halep valisi olan Mehmet Paşa, 1664 ile 1665 arasında Budin valisidir.⁸⁵ 1663 ile 1664 arası, Halep valiliği zamanında yapılmış vakfiyesinde Papazlı inşaatları bir bir zikredilmekte. İlgimizi çeken bir husus da, Mehmet Paşa'nın külliyesinin inşa yeri için Bulgar nüfuslu Papazlı'yı seçme sebepleridir. Bunlar da, adı geçen vakfiyenin sayfalarından çıkmakta. Kesin olarak belirtiliyor ki, bu yerde Sultanın emri-i şerifiyle İslamli kasabası kurulmuştur. Mehmet Kethüda'nın da Müslümanları bu kasabaya yerleştirme çabaları ve Orta Kol üzerinde yeni bir Müslüman merkezinin temellerini atma niyeti taşınması mümkündür. Ancak bu yöndeki çabalar tamamen ermemiş gözüküyor. Kasabanın yeni İslamli adına, sicil defterlerinde ve seyahatnamelelerde rastlanmıyor. Papazlı adı kullanılmaya devam ediyor. Sadece XVII. yüzyıl sonlarından bir menzil defterinde Papazlı köyünün adı Paşaköy olarak da geçmekte ("Papazlı nam-ı diğer Paşaköy" şeklinde).⁸⁶

Vakfiye sahibinin yeni bir Müslüman merkezinin meydana gelmesi ve geliştirilmesine yönelik niyetleri tamamen gerçekleşmemiş olsa da, köy Orta Kol'dan geçen yolculara binalarıyla hizmet vermeyi sürdürmüş. Ancak XVIII. yüzyılda köy önemini gittikçe kaybediyor. K. Jirecek, Papazlı kervansarayının muhteşem, kurşun çatılı, XIX. yüzyılın 20li yıllarına kadar muhafaza edilmiş fakat bugün sefil ve virane haline gelmiş bir bina olduğunu söylüyor.⁸⁷

Kısacası, Gürcü Mehmet Paşa, ihsanları için Orta Kol üzerinde bulunan yerleri tercih etmekte. Bize gelen ve İhtiman kasabasında bulunan bir kitabe bu fikrimizi teyid etmektedir.

⁸⁴ E. Çelebi. Seyahatname III. Kitap, İstanbul 1999, 236.

⁸⁵ Sicill-i Osmanî. N IV, İstanbul, 1996, s. 1052.

⁸⁶ Иванова, Св. Християнска и мюсюлманска благотворителност по българските земи, XVI-XVIII в. (документи, участници, институции) В: Дарителство и взаимопомощ в българското общество (XVI- началото на XX в.). С., 2004 70.

⁸⁷ Иречек, К. Пътвания по България. С., 1974, s. 214.

⁸¹ Sayın Ekaterina Venedikova 'ya metnin transkripsiyonu için şükran borçluyum.

⁸² Metnin transkripsiyonu Sayın Ekaterina Venedikova 'ya aittir.

⁸³ Немски и австрийски пътеписи за Балканите, XVII- XVIII в. С., 1986, 106.